

2020-04-22

RS/216/2019

Underlag till beslut om fortsatt finansiering av Kunskapsnätverket för samisk hälsa 2021

Sammanfattning och förslag till beslut

Sedan 2017 ingår Region Jämtland Härjedalen i Kunskapsnätverket för samisk hälsa tillsammans med Regionerna Norrbotten, Västerbotten och Dalarna. Under 2017-19 drevs samarbetet som ett projekt finansierat av Socialdepartementet. I januari 2020 övergick arbetet i ordinarie verksamhet. Detta innebär att kostnaderna för styrgrupp, politisk referensgrupp och en samordnande huvudkoordinator finansieras gemensamt av regionerna. Länskoordinatorer har också anställts i respektive region. En ny ansökan till Socialdepartementet som rör utvecklingsmedel förbereds.

Under möte (2020-03-12) kom Kunskapsnätverkets politiska referensgrupp överens om att förorda fortsatt finansiering av styrgrupp, politisk referensgrupp och huvudkoordinator. Budgeten har räknats upp efter LPIK (2,5 procent). Den politiska referensgruppen förordar samma procentuella fördelning mellan regionerna som föregående år, vilket ger följande fördelning: Norrbotten 319tkr, Västerbotten 287tkr, Jämtland Härjedalen 257tkr och Dalarna 162tkr.

Förslag till beslut

Region Jämtland Härjedalen deltar i den gemensamma finansieringen av Kunskapsnätverket för samisk hälsa enligt ovan.

Bakgrund

Kunskapsnätverket för samisk hälsa har sedan år 2017 främst arbetat för att öka vårdens kulturförståelse, tillvarata befintlig samisk kompetens i vården och förbättra tillgången på språk- och kulturanpassade hälso- och sjukvårdstjänster. Bland annat finns snart Sveriges och Sápmis första e-utbildning i samisk kulturförståelse tillgänglig för både vårdpersonal och annan personal.

I projektet har också ingått att ta fram en gemensam strategi för samisk hälsa. Att Sverige saknar en strategi för samisk hälsa har kritiserats av FN i olika omgångar och att det nu finns en sådan är ett stort steg framåt. *Strategi för samisk hälsa - en hälso- och sjukvård som bidrar till en god hälsa och en vård på lika villkor för samer 2020-30* har antagits av samtliga regioner i Kunskapsnätverket. Strategin är på flera sätt en fortsättning på redan påbörjat arbete, men innehåller också nya insatser - inte minst trycker strategin på behovet av att utveckla en god och nära vård för samer. Det är en vård som är kulturellt hänsynstagande, beaktar renskötselns förutsättningar och som använder digitala lösningar för att tillgängliggöra samisk kulturkompetens.

Skäl för samverkan

Strategi för samisk hälsa förutsätter ett fortsatt samarbete mellan regionerna. Framför allt tre skäl talar för vikten av att upprätthålla och utveckla samarbetet mellan regionerna:

Jämlikhet inom Saepmie

Enligt urfolksdeklarationen har samerna rätt till en vård som är kulturellt hänsynstagande - oavsett var i Sverige de bor. Genom att arbeta tillsammans tar regionerna ansvar för att samers rättigheter tillvaratas på likartat sätt i alla regioner. Det handlar om att verka för samsyn och en jämlik vård inom Sápmi. En central del i arbetet för jämlikhet inom Sápmi är följaktligen att fler regioner ansluter sig till Kunskapsnätverket för samisk hälsa, vilket är ett mål som prioriteras.

Effektivitet och samordning

Genom samverkan kan implementeringen av *Strategi för samisk hälsa* samordnas och effektiviseras. Samerna är ett urfolk med gemensamma behov och rättigheter, men samtidigt en begränsad del av regionernas sammanlagda befolkning. Det blir ineffektivt om regionerna var för sig försöker hitta lösningar på utmaningar som dels är gemensamma, dels rör en mindre del av befolkningen, och dels har ganska begränsat med resurser överlag. Genom samverkan kan lösningar utvecklas för hela Sápmi, vilket är både resurseffektivt och bidrar till jämlikhet. Vid behov är det också värdefullt att regionerna kan tala med enad stämma i frågor som rör det samiska folket.

Samisk delaktighet

Samerna har rätt till inflytande i frågor som berör dem. Detta framgår av Urfolksdeklarationen likväl som av Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. På regeringskansliet förbereds också en konsultationsordning för det samiska folket i syfte att säkerställa samiskt inflytande. Kunskapsnätverket för samisk hälsa har sedan 2017 genomfört en webbundersökning och ett flertal dialoger med representanter för samerna. Kunskapsnätverket har också utvecklat en organisation som garanterar samisk delaktighet (se nedan). Kunskapsnätverket för samisk hälsa står därmed som garant för samisk delaktighet i frågor som i högsta grad berör samerna själva. Att detta behövs är tydligt: när nationella medel når regionerna i syfte att stärka olika vårdrelaterade ändamål är samernas perspektiv inte beaktat, vilket innebär att regionerna inte får någon ledning från nationellt håll i hur samernas rättigheter som urfolk ska tillvaratas. Kunskapsnätverket för samisk hälsa bidrar med detta.

Kunskapsnätverkets organisation

Kunskapsnätverket för samisk hälsa leds av en styrgrupp och en politisk referensgrupp. Styrgruppen består av representanter för de ingående regionerna, Sametinget, Sáminuorra, Svenska samernas riksförbund, Landsförbundet svenska samerna, Riksorganisationen Samerna och Same Átnam. Sametingets representant är styrgruppens ordförande. Den politiska referensgruppen består av politiker från respektive region samt Sametinget. Arbetet samordnas av en huvudkoordinator. Huvudkoordinatorns uppdrag är att säkerställa effektivt samarbete både mellan regionerna och med aktörer på lokal, regional och nationell nivå. Varje region har en anställd länskoordinator. Länskoordinatorernas uppdrag är samordna och stödjande regionerna i att genomföra strategi för samisk hälsa. Samtliga länskoordinatorer har hög samisk språk- och kulturkompetens.

Gemensam finansiering

Under möte med den politiska referensgruppen (2020-03-12) kom parterna överens om att förorda fortsatt finansiering av styrgrupp, politisk referensgrupp och huvudkoordinator. Den politiska referensgruppen förordar samma procentuella fördelning mellan regionerna som föregående år. Fördelningen förhandlades fram under år 2019. Budgeten för 2021 är uppräknad efter LPIK (2,5 procent).

Budget år 2021

Budgetpost	Belopp tkr
Lön huvudkoordinator, inkl. OH	872
Resor för koordinatörer	102
Styrgrupp, referensgrupp	51
Summa	1025

Fördelning mellan regionerna, år 2021

Region	Belopp tkr
Norrbottnen	319
Västerbotten	287
Jämtland Härjedalen	257
Dalarna	162
Summa	1 025

Genomförda insatser

Under perioden 2019-19 har Kunskapsnätverket för samisk hälsa bland annat genomfört följande insatser:

- gemensam strategi för samisk hälsa för år 2020-30
- Sveriges och Sápmis första e-utbildning i samisk kulturförståelse för vårdpersonal
- utbildningsinsatser för politiker, ledningsgrupper och vårdpersonal inom främst primärvård, psykiatri och barnsjukvård.
- avtal med Sanks (Samisk nasjonalt kompetensetjeneste – psykisk helsevern og rus) omfattande vård av samiska patienter och kompetensutveckling av vårdpersonal (pågående arbete)
- etablerat samiska kompetensnätverk i respektive region med syfte att utveckla och tillvarata samisk kompetens i vården
- utbildat samiska instruktörer i Mental Health First Aid (MHFA) via Karolinska Institutet
- tre utbildningar i MHFA för samisk allmänhet (med samiska instruktörer)
- en digital enkätundersökning samt ett flertal dialoger med samisk befolkning
- konkretiserat behoven och stärkt processen mot ett Nationellt kunskapscentrum för samers hälsa
- samarbete med 1177 Vårdguiden angående vårdinformation på samiska, har hittills resulterat i att texter om psykisk ohälsa översätts till nord-, lule- och sydsamiska (pågående arbete)
- hälsocentraler möjliggör för patienter att kunna välja behandlare med samisk språk- och/eller kulturkompetens,

- modell för minoritetsdiplomering med samisk inriktning (pågående arbete)
- samarbete med appen Care to translate, översättning av vårdfraser till nord-, lule-, ume- och sydsamiska (pågående arbete)
- Anpassning och implementering av kulturformuleringsintervjun (KFI) för kultursensitiva vårdmöten (pågående arbete)
- “Vaetnoe för psykisk hälsa”, en hälsofrämjande kurs som kombinerar samisk slöjd med kunskapshöjande samtal om psykisk ohälsa.
- två konferenser om samisk hälsa
- förslag på hälsopolitiskt program för Sametinget, antogs av Sametingets plenum i november 2019